

þeirra metið? Aðeins á þann hátt að þekkja allar afleiðingar þeirra, vita hvaða verulega þýðingu þær hafa fyrir þá, sem þær hafa, því um nokkrar aðrar afleiðingar getur als ekki verið að ræða. Þegar oss þessvegna er sagt að einhver hugmynd, sem ekki verður sönnuð með tilsvarendi þekktri sannreynd, sé sönn, þá verðum vér fyrst að spyrja, hvaða afleiðingar hefir hún í för með sér fyrir þá, sem trúa henni, eða hvaða afleiðingar mundi hún hafa í för með sér fyrir oss ef vér tryðum henni? Séu afleiðingarnar þær, sem vér helst óskum eftir í það skiftið þá er hugmyndin sönn fyrir oss. Hún fullnægir þá öllum þeim kröfum, sem vér gerum til hennar, hún vinnur sitt hlutverk, og það gerir hana að sannleika í vorum augum. Þetta er það sem próf. James kallar „cash-value of truth“. Í öðrum orðum, sannleikur er það, sem satt reynist, á þessum eða hinum staðnum og tímanum, dæmt samkvæmt afleiðingum sínum og sambandi við aðra sannleika. Hugmynd mín, látum oss segja, um ásigkomulag íslenzkrar tungu í þessum bæ að hundrað árum liðnum, er ekki nákvæm mynd neinnar sannreyndar, vegna þess að ásigkomulag íslenzkrar tungu hér að hundrað árum liðnum er ennþá ekki orðið að staðreynd. Sannleiksgildi hennar, fyrir mig, er þessvegna í því innifalið hvaða áhrif hún hefir á vilja minn og mátt til að viðhalda íslenzkri tungu hér; og því, hversu vel hún samrýmist við aðrar hugmyndir mínar um framtíð íslenzkrar þjóðar í þessu landi, og máske á ættjörðinni líka. Frá pragmatisku sjónarmiði er þá enginn sannleikur til í vorri daglegu eða skáldlegu merkingu. Sannleikur sem virkileiki fráskilinn sannreyndum og hugmyndum sem eitthvert mannlífsgildi hafa er ekki til; eða eins og próf. James segir: „there are truths, but no truth“ (in the abstract sense). Vitaskuld má mikið um það deila hvort þetta sé rétt hugmynd, hvort það sé fullnægjandi svar við spurningunni: „hvað er sannleikur?“ Eg geri ráð fyrir að allir þeir, sem hér eru saman komnir hafi hugsjón, sem þeir kalla sannleikshugsjón. Ef svo er, þá geta þeir hinir sömu sagt með nokkrum sanni, að sannleikurinn sé, frá sínu sjónarmiði, eitthvað meira en það, sem felist í öllum sannreyndum og öllum sérstökum hugmyndum eðaa thöfnum. En